

Язэдэлэжъэн агъэпытэщт

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхаклушынэ Аслъан информационнэ агентствэу «Интер-факс — Къыблэ» зыфилорэм игъэцкІэкІо директорэу Александр Веклич тыгъуасэ ІукІагъ. Лъэныкъохэм язэдэлэжъэн, Адыгеим фэгъэхьыгъэ къэбархъу агентствэм иеджакІохэм ашІогъэшІэгъонын ыльэкІыщтхэм япхыгъэ Іофыгъохэр зэІукІэгъум кышшаІтыгъэх.

микэм илээныкъо зэфэшхьаф-хэмкІэ къэгъэлъэгъон шъхьалэхэм зыпкытыныгъэ яІ, республикэм ежъ хахъоу кыІэ-кІахъэрэр хэпшыкІау нахьыбэ хъугъэ, шъолырым кыфатІупщырэ дотациер процент 38-м нэсэу къедгъэІыхыныр тфызэшІокІыгъ. УФ-м и Пре-

зидентэу Владимир Путиным кыдигъэкІыгъэ жъоныгъокІэ унашъохэр зэкІэ тэгъэцкІэх. 2007-рэ илээсым цыублагъэу псэолъэ 350-рэ фэдиз кІау тшыгъэ. Сомэ миллиард 70-м ехъу зытефэрэ инвестиционнэ проект 60-мэ ягъэцэ-кІэн мы уахътэм Іоф дэтэ-

шІэ. Зэфэхьысыжъхэм къагъэ-лъагъо непэ Адыгеим иІоф-хэм язытет зыфэдэр, ыпэкІэ тызэрэІыкІуатэрэр, — кыІуагъ Тхаклушынэ Аслъан.

Информационнэ шъолырым зиушъомбгъуным, республикэр шІукІэ нэмыкІ чІыплэхэм ащашІэным Іоф дэшІэгъэным, джащ фэдэу тирегион ихъухъэрэм, социальнэ-экономическэ хэхъоныгъэу ышІыхэрэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр шъыпкъагъэ хэлъэу цыфхэм алыгъэлэсыгъэнхэм мэхъанэшхо иІэу Тхаклушынэ Аслъан ылытагъ. АщкІэ Адыгеим игъэцкІэкІо хэбзэ кыулыкхуэм СМИ-хэм зэлухыгъэу Іоф адашІэным сыдигъуи зэрэфэхъазырхэм кІгъэтхыгъ.

А. Веклич АР-м и Лышъхъэ игушыІэхэм адыригъэштагъ. Адыгеим сыд фэдэрэ лъэныкъокІи ІэкІэлъ амалышІухэр кызыэлухыгъэнхэм фэшІ ІэпыІэгъу фэхъунхэм, ащ пае шъолыыр къэбархэр псынклэу ыкІи шъыпкъагъэ хэлъэу цыфхэм алыгъэлэсыным аналэ зэрэтырагъэтыщтыр кыІуагъ.

**ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.**

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

— Къэбар жъугъэм иамал-хэм къагъэлъэгъон, къатхын альэкІыщт хъугъэ-шІэгъэ дэгъубэ Адыгеим къекхухъэ. Эконо-

ЗэхъокІыныгъэхэр фэхъунхэ ыльэкІыщт

Псауныгъэм икъэухъумэн фэгъэзэгъэ кыулыкъум зэхъокІыныгъэхэр фашІыщтых. Ахэр афэгъэхьыгъэх поликлиникэхэм, сымэджэщхэм цыфхэм ащафагъэцкІэщт медицинэ фэІо-фашІэхэм, къэралыгъом гъунэ зылыфыщт Іэзэгъу уцхэм ахахъэхэрэм, нэмыкІ Іофыгъохэми.

Джы зигугъу къэтшы тшІоигъор «ІэпыІэгъу псынклэм» фэгъэхьыгъэ зэхъокІыныгъэу тызэрихьылэнхэ ыльэкІыщтхэр ары.

УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ и Министерствэ унашъо шагъэхъазыры псэуплэм иинагъэ елбытыгъэу медицинскэ организациехэр зыдэщытынхэ фаем фэгъэхьыгъэу. А унашъом ипроект кызырипорэмкІэ, «ІэпыІэгъу псынклэм» имашинэ псэуплэм ианых чыплэ чыжъэ такыкъ 20-кІэ нэсыным тегъэпсыхъагъэу станциер кышызэлухыгъэн фае.

Шъыпкъэ, ар зыщыхъун ыльэкІыщтыр нэбгырэ мин 20-м ехъу зыщыпсэурэ къалэхэр ары.

Мыр шэпхъэ гъэуцугъэу щытэп, джыри ащ тапэкІэ тегушыІэщтых.

УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ и Министерствэ медицинэ профилактикэмкІэ и Къэралыгъо научнэ-ушэтыплэ институт и Гупчэ лабораторие ипашъу Мехман Мамедовым кызыэриІуагъэмкІэ, медицинэ ІэпыІэгъумкІэ дунаим шагъэфедэрэ аужырэ шапхъэхэм Урысыер атегъэхъэгъэнымкІэ амал-

хэм мы уахътэм ягупшысэх. Ау ар щыІэныгъэм щыпхырыщыным ыпэкІэ пэшІорыгъэшъэу Іоф дэшІэгъэн фае.

Псауныгъэр къэухъумэгъэным фэгъэзэгъэ экспертэу Владимир Шевскэм кызырипорэмкІэ, мыщ фэдэ тхылъ (документ) кыдэгъэкІыгъэныр зигъо Іофэу щыт.

Псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ Министерствэм кызырипорэмкІэ, къалэу нэбгырэ мин 20-м ехъу зыщыпсэурэм дэт поликлиникэхэм лъэсэу, такыкъ 60-м шІомыкІау уанэсышъунэу щытын фае.

Экспертыбэмэ зэралытэрэмкІэ, мыщ фэдэ шапхъэхэм ате-

хъанхэм гумэкІыгъуабэ кыыпкІын ыльэкІыщт.

— Нэбгырэ мини 100-м кІахъэу зыдэс псэуплэхэм «ІэпыІэгъу псынклэр» анэсынымкІэ шапхъэу щыІэхэр зэблэхъугъэнхэм шІуагъэ кытыщтэп, ыпэкІэ зэрэщытыгъэм кытенэжъымэ цыфхэмкІэ нахъ Іэрыфэгъоу сепІы, — еІо Владимир Шевскэм.

Апэрэ медикэ-санитар ІэпыІэгъум лъэсэу узэрэкІоллэщтым (такыкъ 60-м шІомыкІау) фэгъэхьыгъэ шапхъэхэр къэлэ псэуплэ закхъэр ары зыфагъэнэфагъэхэр, ау мыр нахъ зищыкІэгъэ къоджэ псэуплэхэр ащ кыдыхэлъытагъэхэп.

Адэбз уз зилэхэр диагности-кэ шыгъэнхэм ыкІи яІэзэгъэным фэшІ ищыкІэгъэ псэуалэхэм осэшхо зэралэр кыдэплъытэмэ, регионим зы онкологическэ диспансер е сымэджэщ ныІэп ищыкІэгъэщтыр.

(Тикорр.).

Мэкъумэщ кIэтхыкIыжыным фэгъзэгъэ республикэ комиссиу зэхашагъэм иапэрэ зэхэсыгъо тыгъуасэ шылагъ. Ар зэришагъ АР-м и Премьер-министрзу КъумпIыл Муратэ. Комиссиу хэтхэм анэмыкIу, видеоэпхыныгъэр къызфагъэфедзэ, муниципальнэ образованиехэм япашэхэри ащ хэлэжыагъэх.

Зэрифэшъуашэу зыфагъэхъазыры

Бэдзэогъум и 1-м къыцегъэжыагъэу шышъхъэлум и 15-м нэс зэрэ Урысыеу щыкIошт мэкъумэщ кIэтхыкIыжыным мэхъанэшхо зэрилар пэублэм КъумпIыл Муратэ къыщылауагъ. Илъэс пчъагъэ зытешIэгъэ уж мыш фэдэ Iофтхъабзэ апэрэу Адыгеим зыцызэхашэгъагъэр 2006-рэ илъэсыр ары. Ащ ишъуагъэкIэ, къэралыгъом имэкъумэщ хъызмэт зэхъокIыныгъэшхоу фэхъуагъэхэр ушэтыгъэ хъуагъэх. Мэкъумэщ политикэм изэхэгъэуцон хэгъэгум ипродовольственнэ комплекс изыдет кIэтхыкIыжыным къыгъэлэгъогъагъ. Лъапкъ проектэу «Развитие АПК» зыфиорэр мэкъумэщ хъызмэтым хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэмкIэ къэралыгъо программэхэр щылэныгъэм щыпхырыщыгъэнхэмкIэ мыр Iэубытыплэ хъуагъэ.

— Зэрэ Урысыеу щыкIошт мэкъумэщ кIэтхыкIыжыныр тхэгъэгукIэ чIыплэшхо зыубытыхэрэм зэу ащыщ. Ащ ишъуагъэкIэ мэкъумэщ хъызмэтым изытет нафэ къэхъушт. Зэфэхысыжъэу фэхъуэхэрэм япIытыгъэу мы лъэныкъомкIэ къэралыгъо политикэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэ фаема

къэлэгъошт, — къылауагъ КъумпIыл Мурат.

АР-м и Лышъхъэу ТхъакIу-щынэ Аслъан иунашъокIэ мэкъумэщ кIэтхыкIыжыныу Адыгеим щыкIоштым изэшIохын фагъэзагъэр Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымкIэ и Министерств. Ащ иминистрзу Юрий Петровым къызэрилуагъэмкIэ, мы Iофтхъабзэм пае федеральнэ бюджетым щыщ сомэ миллиони 8-рэ мин 700-рэ Адыгеим къыфатIупщыгъ. ГъэрэкIо къыцегъэжыагъэу ащ изыфэгъэхъазырын пылтых. ПэшIорыгъэшъ зэфэхысыжъэхэр тыгъэгъазэм къалощтых. КIэтхыкIыжыным кIэухэу фэхъуагъэхэр 2018-рэ илъэсыр ары къызынэфэштхэр.

Къэралыгъо статистикэмкIэ федеральнэ къулыкIум икIу-тамэу АР-м щылэм ипашэу Куржъо Светланэ къызэрилуагъэмкIэ, зэкIэмкIи объект мини 120-рэ кIэтхыкIыжыныу агъэнафэ. РеспубликэмкIэ зэкIэмкIи кIэтхыкIыжыным нэгбгырэ 224-рэ фэдиз хэлэжэшт. Ахэр зычIэсыштхэ инструкторскэ участкэ 38-р муниципальнэ образование пстэуми зэрифэшъуашэу ащызэтырагъэпсыхъэх.

Мэкъумэщ кIэтхыкIыжыным ишъуагъэкIэ унэе хъызмэт, чыгхатэхэр зилэхэм япчъагъэ, ахэм цыфхэм Iоф ащашIэмэ, республикэм чыгоу щалэжыырэ пчъагъэр, амылэжъэу илпыр, былым зэфэшъхъафэу щалыгъхэр, культурзу щапхыхэрэр, аужырэ шыкIакIэхэр агъэфедэхэмэ, техникэу ялэр, мэкъу-мэщым ылъэныкъокIэ банкхэм чыфэхэр къалахыгъэхэмэ, субсидиэхэр, дотациехэр къаратыхэмэ, Iэпылэгъу ящыкIагъэмэ къэнэфэштых.

Джащ фэдэу мэкъумэщ хъызмэтым шъэфэу пылхэу, къалэлахэрэ мылкъур зушъэфыхэрэр къыхагъэщыштых. Ахъщ къаратыным пае унэе хъызмэт къызэлузыхэу зымыгъэлажъэхэрэри къэлэгъоштых. Былымэу республикэм шахъурэр зыфэдизыри къэнэфэшт.

Урысые мэкъумэщ кIэтхыкIыжыныр Адыгеим зэрифэшъуашэу щыкIоным пае нэгбгырэ пэпчэ ипшъэрылхэр ыгъэцэкIэнхэ зэрэфар кIэухым КъумпIыл Муратэ къылауагъ.

ПIАТIЫКЪО Анет.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

ТекIоныгъэ къыдэзыхыгъэхэм афэгушIуагъэх

Я III-рэ зIухыгъэ къэлэ зэнэкъокъоу «Арт-елка 2016-рэ» зыфиорэм текIоныгъэ къыщыдэзыхыгъэхэм культурэм и Унэу «Гигантым» шафэгушIуагъэх.

Мыекъопэ къэлэ администратием ипресс-къулыкIу къызэрэщыталауагъэмкIэ, культурэмкIэ гъэлорышIаплэр мыш кIэщакIо фэхъугъ. Творческэ зэнэкъокъум ныбжэ зэфэшъхъаф зилэ Iэпэлэсэ 400 фэдиз хэлэжыагъ. Ныбжэ зилэхэри, кIэлэцIыкIухэу Iыгъыплэхэм, гурыт ыкIи гъэсэныгъэ тедзэ зыщызэрагъэгъотырэ еджаплэхэм ачIэхэхэ-

ми ялэшлагъэхэр къырахылагъэх.

ЗэхэщакIохэм къызэралуагъэмкIэ, къэгъэлэгъонэу къызэлуахыгъэм къырахылагъэ Iофшлагъэхэм ащышэу къыхахыгъэр 305-рэ. Мы илъэсым къэлэдэхэм илъэсыкIэ чыгым ишIын агуи апси халъхъагъэх, кIэрэкIэ дэдэу, материал зэфэшъхъафхэм ахашыкIызэ, гъэшIэгъонэу къагъэхъазырыгъ.

Зэнэкъокъум текIоныгъэ къыщыдэзыхыгъэхэм ыкIи илауреатхэм дипломхэр, медальхэр, нэпэеплэ шIухъафтынхэр аратыгъэх. КIэлэцIыкIухэм яIофшлагъэхэм анахъ къахэщыгъэр художественнэ еджаплэм икIэлэеджакIохэм къагъэхъазырыгъэ IофшIэнэу «Джинсовая сказка» зыфиорэр ары. НахыжъхэмкIэ анахъ дэгъоу алытагъ Наталья Березенкэм (кIэлэцIыкIу Iыгъыплэу N 37-р) ышIыгъэ елкэр. Патриотизмэм ылъэныкъокIэ кIэлэцIыкIу Iыгъыплэу N 16-м икIэлэплухэу Зухра Алибеговамрэ Хъасэнэ Фатимэрэ хэушъхъафыкIыгъэ шIухъафтын аратыгъ.

ИШЪЫНЭ Сусан.

Гриппыр зэкIаклоу ригъэжыагъ, арэу щытми...

Шъугу къэдгъэкIыжыны имыщыкIагъэу къысшIошIы щылэ-мэзае мазэхэм пэтху-лутхумкIэ ыкIи гриппымкIэ гумэкIыгъохэм Адыгеир зэрахэтыгъэр, сымаджэ хъугъэхэм япчъагъэ гурыт шапхъэхэм зэрашъхъэдэкIыгъагъэр.

Роспотребнадзорым АР-мкIэ и ГъэлорышIаплэ тхъамэфэ зэфэхысыжъэу ышIыхэрэм къызэрагъэлэгъуагъэмкIэ, мэзаем и 1 — 7-м пэтху-лутхуэр нэгбгырэ 1917-мэ ыкIи гриппыр нэгбгырэ 40-мэ къаузыгъэу республикэм щатхыгъ. Нэгбгырэ мини 10 зыпштэкIэ, нэгбгырэ 42,9-мэ къаутэллагъэу агъэунафыгъ. Ар тхъамафэм эпидемическэ гъунапкъэ проценти 8,1-кIэ нахъ макI. Анахъэу джыдэдэм сымаджэхэрэр ныбжэ зилэхэр ары (нэгбгырэ мини 10-м ипроцент 28,8-р). Зыныбжэ илъэситIу мыхъугъэхэр эпидемическэ гъунапкъэм процент 18,1-кIэ нахъ макI, илъэси 3 — 6-хэр — процент 49,2-кIэ, илъэси 7 — 14-хэр — процент 39,6-кIэ.

ЫпшъэкIэ зигугъу къэтшыгъэ уахътэм къыкIоцI Мыекъуапэ пэтху-лутхуэр нэгбгырэ 628-мэ

ыкIи гриппыр 12-мэ къаузыгъэу щатхыгъ. Нэгбгырэ мини 10-р пштэмэ, нэгбгырэ 37,5-мэ къаутэллагъэу агъэунафыгъ. Тхъамафэм эпидемическэ гъунапкъэ ар процент 43,4-кIэ нахъ макI.

Пчъагъэхэм къызэрагъэлэгъорэмкIэ, гриппыр зэкIаклоу ригъэжыагъ, арэу щыт нахъ мышIэми, джыри цыфхэм сакъыныгъэ къызхагъэфэнэу, вирусхэр зыукIырэ уцхэм яшъонхэу, бжыын-бжыныфхэр ашхынхэу, гигиенэм ишапхъэхэр зэрахъанхэу медицинэм илофышIэхэр къяджэх.

Гъэсэныгъэм иучреждениехэм карантиныр атырахыжыгъ нахъ мышIэми, джыри сымаджэхэм япчъагъэ зэрэбэклаем къыхэкIэу, уплъэкIун гъэнэфэгъэхэр ащызэрахъэх.

ИШЪЫНЭ Сусан.

Иэмэ-псымакIэхэр зэрагъэгъотыгъэх

Сымаджэм илэжъэ шыпккъэр агъэунафыным ыкIи зэрифэшъуашэу Iэзэнхэм пае Адыгэ республикэ онкологическэ диспансерым иврачхэм линейнэ ускорителымрэ компьютер томографымрэ Iэпылэгъу къафэхъуштых.

Адыгэ республикэ онкологическэ диспансерым чыплэ 45-рэ зилэ ирадиологическэ отделение корпусыкIэ къыфызэлуахынэу агъэхъазыры. Адэбз уз зилэхэм Iэпылэгъу афэхъугъэнымкIэ федеральнэ программэм къыдильытэу 2015-рэ илъэсым Iэзэплэ учреждением сомэ миллион 420-рэ къыфатIупщыгъ. А илъэсым къыкIоцI ахъщэу къалэкIэхъагъэмкIэ аужырэ шапхъэхэм адиштерэ медицинэ техникэ къащэфыгъ ыкIи ар зэтырагъэпсыхъагъ.

— Iэзэн ыкIи диагностическэ Iэмэ-псымакIэхэр зэдгъэгъотыгъэх. Линейнэ ускорительрэ компьютернэ томографрэ. Джащ фэдэу адэбз узыр зыфэдэр къыхэзыгъэщышт иммуноферментнэ анализаторрэ иммуногистологическэ анализаторрэ къытфащэгъэх, — къыщеты Адыгэ онкодиспансерэу М. Iэшъхъэмафэм ыцIэ зыхырэм Iэзэн IофшIэнымкIэ врач шъхалэм игуадзэу Датхъужь Фатимэ ипортал. Iэмэ-псымакIэмэ Iоф ышIэнэу рагъажъэ. Мыекъуапэ щыпсэу-

хэрэм ямызакъоу, республикэм исхэми ахэмкIэ ялэзэнхэу амал щылэ хъушт. Нэгбгырэ 20-м ехъу мафэ къэс УЗИ-кIэ ауплэкIу. Томографымрэ линейнэ ускорителымрэ язэхэгъэуцон мы мафэхэм къаухынэу агъэнафэ. Джырэблагъэ ащ изэтэгъэуцон пылтых. Iэмэ-псымакIэхэм Iоф адэзышIэшт медицинэ персоналыр нэужым рагъэджэшт.

2015-рэ илъэсым адэбз уз иIэу нэгбгырэ 11861-рэ диспансерым иучет хэтыгъ.

— Адэбз узыр нахыбэрэм къыхэкIырэр цыфхэр тэрэзэу зэрэмышхэхэрэр ары. Мыр лъапсэ фэхъугъэу процент 35-рэ агъэунафыгъ. Тутынэшъонри ащкIэ къэкIуаплэхэм ащыщ. Мы уз Iаер къыомыутэлIэным пае тыгъэм кIышъор зэримыстыштым улыпплэн, гъомылэпхъэ гъэлагъэхэм защыуухъумэн фае. Врачхэм адэжэ укIо зэпытын фае, — къылауагъ Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэхуымэгъэнымкIэ и Министерствэ испециалистхэм.

(Тикорр.).

ШЭНЫГЪЭ КОНФЕРЕНЦИЕР

Ялофшлагъэ зэфэхьысыжьи, мурадыклэхэр ашыгъэх

Хабзэ зэрэхуыгъэу, мы аужырэ илъэси 5-м шэныгъэм и Мафэ рагъэхуылэу, гуманитар ушэтынхэмкӀэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КӀэрацэм ыцӀэ зыхьырэм лофтхьабзэхэр цызэхашэх. Мэзаем и 9-м, 2016-рэ илъэсым институтым шэныгъэ конференциеу икӀыгъэ 2015-рэ илъэсымкӀэ лофшлагъэу ялэм изэфэхьысыжьи кызыщыралотыкӀыгъэхэу, кыхьэгъэ 2016-рэ илъэсыкӀэмкӀэ ягухэлхэр зыцагъэнэфагъэр цылагъ.

Конференциер кызызуиыхыгъ ыкӀи зеришагъ институтым иди-ректорэу, филологие шэныгъэхэмкӀэ докторэу, профес-сорэу **Бырсыр Батырбий**.

Шэныгъэ конференцием хэлэжъагъ ыкӀи мэфэкӀымкӀэ ащ кьекӀолӀэгъэ пстэумэ кьафэгущуагъ АР-м гъэсэныгъэмрэ шэныгъэмрэкӀэ иминистрэ игуадзэу **Къэрэтэбэнэ Мыхьамодэ**. Гъэсэныгъэм, шэныгъэм хахьо афашлэу, лъэкпъ тарихь клэн лъапӀэр зыухуэмэу ыкӀи зылэжьирэ коллективым хэтхэм лофышхо зэрашӀэрэр ащ кыыхигъэщыгъ. Адыгэ Республикэм и Лышхьэу ТхьакӀуцынэ Аслъан зыкӀэтхэгъэ рэзэныгъэ тхылхэр гуманитар ушэтынхэмкӀэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КӀэрацэм ыцӀэ зыхьырэм илофышлэхэу Анцокъо Сурэт, Биданэкъо Марзет, ШхьаплӀэкъо Гучыпсэ аритыжьи гъэх. ТапӀкӀи

къэралыгъо университетым, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым кьарыкӀыгъэ шэныгъэлэжьи факультет зэфэхьыафхэм ядеканхэр, якӀэлэегъаджэхэр, ежъ шэныгъэ институтым илофышлэхэр, прессер, культурэм илӀыкӀохэр.

МэфэкӀ кьэгъэлъэгъонэу уасэ зилэ тхылхькӀэ зэфэхьыафыбэр — хэгъэгъу ыкӀи лъэкпъ тарихьымкӀэ, къэралыгъо политикэмкӀэ, цыф лъэкпъхэм язэпхыныгъэ-зегурылоньгъэкӀэ, шыпкӀэр зэрэгъэкӀодыгуаемкӀэ, дин лофыгъохэмкӀэ, бзэ-зэхэтыкӀэ-шӀпхьэ-хабзэхэмкӀэ, адыгэ литературэм ихъхьоныгъэ лъэбӀэкӀухэмкӀэ, лъэкпъ этнографиэмкӀэ, философии ыкӀи социальнэ шэныгъэхэр зэрэ-лъагъэкӀуатэхэрэмкӀэ, адыгэ-славян лофыгъохэмкӀэ, нэмыкӀ-хэмкӀэ кыдӀэкӀыгъэхэр мӀкӀай-хэм атеолъагъох. Джащ фэ-

гъэ шэныгъэ лэжьи гъэхшохэу, тарихь-шэныгъэлэжьи Хьот-

тым ипашэу, шэныгъэлэжьи-шхоу Бырсыр Батырбий. Илъэс

къо Самир итхылхэу «Открытие Черкесии», нэмыкӀхэри. ЗӀлашӀэрэ тарихьлэжьи БӀджэ-нэ Муратэ итхылхькӀэу «Правда истории: знать, чтобы победить», Ацумыжъ Казбек итхылхькӀэу Кавказ заом ишып-кӀапӀэ зынэсырэр озыгъашӀэрэр, гушыӀэлъэ зэфэхьыафхэр, литературэмкӀэ хэшыпыкӀыгъэ тхылхэу кыдӀэкӀыгъэхэр; бзэ, бзэ мы кьэгъэлъэгъоным гушыӀ-лэнчэу, ау узфигъэнэуасэу нэм кыкӀыгъэуорэр. А зӀкӀэ мы аужырэ илъэс зытӀушым

85-м кьехуыгъэу лоф зышӀэрэ шэныгъэ институтым хӀпшы-кӀэу зызериӀэтыгъэр, ар кы-зызӀуахым бзэм, литерату-рэм ыкӀи тарихьым язэгъэшлэн-зэхэфын фӀэгъэагъэу гъэпсы-гъагъэмэ, непэ шэныгъэ кьут-эмабӀэу, шэныгъэ лъэныкӀуа-бӀэмкӀэ — бзэм, литературэм, тарихьым ямызакъоу, этно-графиэмкӀэ, археологиэмкӀэ, социологиэмкӀэ, философииэмкӀэ, къэралыгъо зӀпхыныгъэхэмкӀэ, лъэкпъ зӀфыцӀытыкӀэхэмкӀэ (адыгэ-славян хабзэхэмкӀэ) гъэагъэу шэныгъабзэ зэрэ-лэжьи кыуагъ. Институтым иотдел пӀпч лъэкпъ шэныгъэм изӀлугъэкӀэн, из-хӀфын-зӀгъэзӀфэн илахь зӀ-рӀхышыхӀэрэр кыыхигъэщыгъ. Ялофышлэхэр чыпӀэ, шӀольыр, урысые ыкӀи дунэе мӀхьанэ зилэ лофтхьабзэхэм яамал кызызӀхьыгъэу зӀрахӀэжьи-рэр, ушэтын лофыгъохэмкӀэ анӀх мӀхьанэ зӀратырэ (ӀкӀыб кьӀэрал) экспедициехэр, мыбзэ дӀдӀэхэми, илъэсым кыкӀлоцӀ зӀрӀзэхашагъэхэм, гушыӀэм пае, шэныгъэлэжьи Пашты Мадинэ 2015-рэ илъэсым Тыркуем фольклор экспедицием зӀрӀ-щылагъэм, лофшлагъэу дӀгъу зӀрилэм, шэныгъэлэжьи Алла Соколовамрэ Хьоткьо Беллэ-рэ адыгэ-абхъаз зӀпхыныгъэ-хэмкӀэ кӀохэмэ, угъуаехзэ лоф зӀрашлагъэм анӀлэ зӀлӀкӀэм хӀлажьиэхэрэм тыраригъэдзӀагъ. Джащ фӀдӀэу Бырсырым игу-шыӀэ щыкӀыгъэтхыгъ 2015-рэ

ильӀэсэу икӀыгъэр мӀхьанэшхо зилэ хуыгъэ-шлагъэхэм — ТекӀоныгъэшхор кызыдахыгъэр илъӀс 70-рэ зӀрӀхуыгъэм ыкӀи 2015-р — литературэм и ИлъӀс-сэу зӀрӀщытыгъэм зӀрӀпхыгъа-гъэр. Мы мӀфӀэкӀ инхэмкӀэ лофшлагъэшхоу ялэм игуыгъу кышыгъ. Адыгеим ТекӀоны-гъэшхор кьӀэгъэблӀэгъэгъаным илахьэу хӀпӀыр, шэныгъэлэжьи инхэу ЩӀшӀлэ Казбек, ШхьӀэ-лӀхьо Абу яшӀэныгъэ лофшлагъ-гъэхшохэмкӀэ — тхыпӀиц зӀ-хэтэу кыдӀэкӀыгъэхэмкӀэ — лъӀэтэгъуоцхэр зӀрашыгъэхэр, илъӀсым кыкӀлоцӀ лӀнэ хуырае-хэу, зӀлӀкӀэгъухэу, зӀхӀэсыгъо-хэу гупшысэ зӀфӀхьысыжьи икӀухэр зышӀагыгъэхэм Адыгэ шэныгъэ институтым илӀэжьи-гъэ-мылӀку кызызӀралӀэтыгъэр кылотӀагъ.

Конференцием гушыӀэ кӀӀкӀ-хэр кышӀагыгъэх институтым иди-ректор игуадзэу, тарихь шэныгъэхэмкӀэ докторэу **ПӀ-нӀшӀу АскӀэр**, институтым иуче-нэ секретарэу **ТӀу Нуриет**, тарихь шэныгъэлэжьи **Ацу-мыжъ Казбек**, нэмыкӀхэми. ОхьтакӀэм дишӀтэр шыкӀлэ-амалыкӀэхэм шэныгъэ-ушэтын лофымкӀэ мӀхьанэшхо ялӀэу зӀрӀщытыр, адыгэ дунаир анӀх зыгъӀгъумӀкӀырэ лофыгъоу адыгабзэм иухуэмэн, изӀхӀэты-кӀэ-лъапсэ икӀызӀэтэгъэнэн, тӀдӀэ щыӀэ адыги алфавитым игъӀпсын зӀригъӀгъумӀкӀхэрэр, ау ӀкӀыбым щыпсӀурэ адыгэ-хэм латиньбзэу зыцӀэ кыра-лӀрэр мы лофыр нахь кьӀзгъӀ-псынӀкӀэщта е кызызӀкӀэзы-щӀщта? Джырэ лъӀхьан тарихь шэныгъэм ыкӀи археологием язӀгъет, шлагъэу щыӀэр ыкӀи шӀ-гъэн фӀе лофтхьабзӀбӀэр кы-щыралотыкӀыгъэ конференцием.

2016-рэ илъӀсыкӀэм зӀкӀэ кӀуачӀэу институтым илӀэр нахь зӀкӀлӀгъуагъэу, отдел пстӀэ-ми ялӀӀкӀ рахьылӀэу лоф шӀ-гъэн зӀрӀфаер, Интернетыр зӀрищыкӀагъэу нахь гъӀфедӀ-гъӀныр, нэмыкӀ институтхэм гъусэныгъэ адӀшыгъӀныр, ишӀольыр ыкӀи зӀрӀ Урысыеу яшӀэныгъэ гупчӀхэм зӀпхыгъ-ныр, лъэкпъ гупшысэр зӀри-фӀшӀуашӀу лӀжьи гъӀныр, ыкӀи кьӀэгъэлъӀэгъӀныр, тхыгъӀныр игъоу алӀӀэгъу.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.
СурӀтхэр конференцием
ӀшӀынэ Аслъан кышытыри-
хыгъэх.

ягухэлхэу рахьыжагъэхэр зытху хӀлӀэу зӀшӀуахынэу афӀлӀэуагъ.

Конференцием илофшлэн хӀлӀэжъагъэх институтым гъусэ-ныгъэ-зӀпхыныгъэ зыдырилӀэ апшӀэрэ еджапӀэхэу — Адыгэ

дӀэу Кьыблэ шӀольырым, Ады-геим кышытырадзӀрӀ журнал зӀфӀхьыафхэу шэныгъэлэжьи-хэм ятхыгъэхэр зыдӀтхэр олӀӀ-гъух. АнӀх гу зылыӀозгъа-тӀрӀмэ ащыц лъэкпъ тарихь гупшысэ куур зыщызӀгъэзӀфӀ-

АРИГИ-м ишӀэныгъэлэжьи хэм алӀжьи гъэу, зӀуагъӀагъэр ары.

Конференцием гушыӀэ шхьалӀэу «Итоги 2015 года и перспективы развития гуманитарных исследований» зы-филӀорэр кышышыгъ институты-

Хьакурынэхьэблэ кьоджэ псэуплэм ипащэу Аульэ Рэщыдэ цыфхэм ящылэклэ-псэуклэ нахьышлэу шыгыным ренэу фэбанэ. Цыфхэми ар дэгъоу зэхашлэ ыкли зэрэфэразэхэр кьыхагъэщы.

Цыфхэр кьыфэразэх

«Илофшэн Тхьэм кьыфигъэ-хьугъ» зыфалорэ цыфхэм ар ащыц. Ыгуи, ыпси етыгъэу псэуплэу зипащэм дэс цыфхэр зэригъэрэзэштхэм, ишлугъэ зэраригъэкыштым мыпшыжьыу ар ыуж ит. Мафэ къэс цыфхэм ащ зыфагъэзэн альэклы. Сыд фэдэрэ лъэлэу ялэу пашэм екло-лагъэхэм, зыпари джэуапын-чъэу кьылуигъэкыжьырэр, зэк-клэми еклопэклэ гъэнэфагъэ кьафегъоты. Ылугъэм епцы-жьырэр. Ащ пае районым ис цыфхэр ащ лъэшэу кьыфэразэх, шьхьэклэфэныгъэшхуи кьы-фашы.

Бэмышлэу Рэщыдэ зылудгъэ-клагъ, кьоджэ псэуплэу зипа-щэм исоциальнэ-экономикэ зытет нахьышлэ шыгыным, хэхьоныгъэхэр ышлынхэмклэ анахьэу ыналэ зытыригъэты-рэ лъэныкьохэм, нэмык лфы-гъохэм кьатегушылагъ, тиуп-члэхэм игъэклотыгъэ джэуа-пхэр кьаритыжьыгъэх.

Рэщыдэ кьызэрилуагъэмклэ, Хьакурынэхьэблэ кьоджэ псэ-уплэм хэхьэх кьуаджэу Хьа-курынэхьэблэ, кьутырхэу Хьа-пэклаемрэ Кировымрэ. Ахэм зэклэмкли нэбгырэ 4466-рэ ащэпсэу. Демографиём илофхэм язытет зыкьыфэбгъазэмэ, зи-дунай зыхьожьыгъэхэм нахьы-кьэхьугъэхэм япчъагъэ мы-ильэсым нэбгыри 5-клэ нахьыб.

— Мылькыу кьытэклахьэрэр мы аужырэ ильэсхэм нахь маклэ хьугъэ, ау ащ емылы-тыгъэу, тиамал кьызэрихьэу зэтэгъэзэфэ, — ело Рэщыдэ. — Цыфхэм тишлугъэ зэрд-гъэкыштыр ары пшъэрылэу тилэр. Гъэрэкло кьоджэ псэуплэм ибюджет сомэ миллион 4,6-рэ хьуштыгъэ. Хэбзэлахьыр зыте-лыгъэхэм ядгъэтыжьыгъ. Цыф-хэм агурытэгъало хэбзэлахьыр кьамытэу непэ электричествэр кьэдгъэблэн, хэкыр дэтцын зэрэтымылэкыштыр. Цыфхэм кьатырэ чыгу ыкли мылькы хьакулахьхэр ары тызэрэп-сэурэр. Федеральнэ ахьщэу кьытэклахьэрэр гъогу фондым кьытфитлупшырэр ары. А мыль-кур гъогухэм ягъэцэклэжьын пэлутэгъахэ, нэмыкыклэ ащ ухэлэбэн уфитэп. Гъэрэкло гъогу-хэр дэхэклаеу дгъэцэклэжьыгъэх. Асфальт гъогу тшыгъэп, ар непэ тиамал кьыхьырэр. Сыда

кыгъо шылэжып. Арэу щыт-ми, электричествэр зэрыклорэ линиэхэр жьыдэдэ зэрэхьугъэ-хэм кьыхьэклэу кьелэлэхых. Жьыбгъэр лъэшэу кьепщэ кьэси остыгъэхэр егъэсысых, зэра-рышхо тегъэшлы. Мы гумэклы-гъор дэгъэзыжьыгъэ хьуным пае энергосетим писъмэ лэклэд-гъэхьагъэу иджэуап тежэ.

Рэщыдэ кьызэрэфилофагъэм-клэ, гумэклыгъо шьхьалэу непэ ялэхэм ащыц кьалэу Красно-даррэ Шэуджэн районымрэ азыфагу рычъэрэ псыхьоу Лабэ-тель лъэмыджым изытет. Гъэ-рекло, бэдзэогъу мазэм псым кьызыхэхьом, краимклэ шылэ лъэмыджыр лъэшэу зэхицун-тхьагъ. 2014-рэ ильэсым рай-онымклэ шылэ лъэмыджым гъэ-цэклэжьын дэгъухэр рашылэ-гъагъэх шьхьаеу, псым чьы-гышхо кьызыхьым, лъэмыджым изэрар кьыригъэкыгъ. Ар гъэ-

кьин кьытфэхьу, арышъ, джы цыфхэр зытугъоихэклэ тызэ-хэгущылэжьынышъ, фэлэ-фашлэм тэфэшт ахьщэр кьаугъоинэу макъэ ядгъэлут.

Рэщыдэ кьызэрилуагъэмклэ, ярайонклэ мэкъумэщым чы-плэшхо щегъыты. Цыфэу щып-сэухэрэм ящылэклэ-псэуклэ зэлъытыгъэр чыгу кьырахьэр лэжьыгъэр ары. Непэ кьоджэ псэуплэм мэкъумэщ-фермер хьызмэтшлэплэ 49-рэ фэдиз ит. Ащ нэмыкыу предприниматель-хэм япчъагъэ 128-рэ мэхьу.

Ящытхьу арагъалозэ чыгу м дэлажьэх Хьаткьо Рэмэзанэ, Даур Мэдинэ, Зезэрэхьэ Ас-лъан, Жэмадыкьо Шумафэ, нэмыкыхэр. Амылэжьырэр, амы-гъэфедэрэ чыгу непэ райо-ным ильэп. Былымхьуным ыльэныкьоклэ лфхэм язытет уигъэрэзэпэнэу щытэп. Былы-мышьхьэ пчъагъэу цыфхэм

«Былымхьуным ыльэныкьоклэ цыфхэм лэпылэгъу кьафэхьурэ программэхэр республикэм шагъэцаклэх. Ау ащ тицыфэу хэлажьэрэр бэ пфэлэштэп. Сыда плэмэ хабзэм ахьщэу кьыуитырэ фэдиз мылькы оуиуи ащ дыхэплъхьан фае. Ар цыфхэм зэрамылэм лфыр кьегъэхьылыз».

цэклэжьыгъэн зэрэфаемклэ унашэу кьыдагъэкыгъ, ау ащ тхылыу пылхьэгъэн фаем гумэклыгъохэр кьыпэкых. Лъэ-мыджыр щынагъоу зэрэщытым-клэ экспертизэ шыгъэн фае, ау организацие горэми ар зэшлуиырэр. Мы лъэмыджым шьолъыр мэхьанэ илэу щыт, субъектитлэу зэрэпхы, арышъ, АР-м иминистрэхэм я Каби-нет писъмэклэ зыфагъэзагъ мы лфымклэ лэпылэгъу кьафэхьу-нэу.

— Адыгэхэм адрэ лъэпк-хэм такьызэрахьырэр кьэб-зэныгъэр ары, — ело Рэщы-дэ. — Тикьоджэ псэуплэклэ ащ лъэшэу тыпылэ. Уиунэ лупэ бгъэкъэбзэным пае ахьщэ ищыкылагъэп. Цыфхэм тьалэу зэпыт, телевидениемкли, гъэзе-тымкли макъэ ятэгъэлэу, цыф зэхэхьэхэр зытшыхэкли ятэлэу кьэбзэныгъэм пылхьанхэу, хэкыр аугъоинэу. Районымклэ зы хэклитэкьуплэ тил, ар Хьа-курынэхьэблэ дэт. Хэушъхьа-

алыгъым зэхашлэу кьышыклагъ.

— Мэкъу зыщаупклэн чы-плэхэр тилэх нахь мышлэми, цыфхэм чэмхэр зэрамылы-гъыжьхэр гукъау, — ело Рэщы-дэ. — Лфшлэплэхэр икьоу зэрэщымылэхэр кьызыдэплъы-тэклэ, непэ чэмшышхьитлэу пыл-мэ, уиунагъоклэу уигъэххэн ыльэкышты. Былымхьуным ыльэныкьоклэ цыфхэм лэпы-лэгъу кьафэхьурэ программэ-хэр республикэм шагъэцаклэх. Ау ащ тицыфэу хэлажьэрэр бэ пфэлэштэп. Сыда плэмэ хабзэм ахьщэу кьыуитырэ фэдиз мылькы оуиуи ащ ды-хэплъхьан фае. Ар цыфхэм зэрамылэм лфыр кьегъэхьылыз.

Хьакурынэхьэблэ кьоджэ псэуплэм кьыхиубытэхэрэм зэк-лэми гъэстыныпхьэ шхуантлэр ял. Псыр Хьакурынэхьэблэ тлэкыу шлагъэ зилэр, ау лини-яклэр джыри икьоу рысшагъэп. Ащ пае тлэкыу кьин альэгъу. Джар загъэпсыжьыклэ, гумэ-кыгъо шымылэжьыныу еллы-тэ кьоджэ псэуплэм ипащэ.

— Шэуджэн районым иад-министрацие ипащэу Мэрэтыкьо Аслъан сыд фэдэрэ лъэны-кьокли лъэшэу ишлугъэ кьы-тегъэкы, — ело Рэщыдэ. — Джаш фэдэу сирэзэныгъэ гу-щылэхэр афэзгъазэхэмэ сшэ-игъу лъэклэ зилэхэу Ожъ Нал-бий, Даур Хьамедэ, Гъыш Айдемьыр, нэмыкыхэм. Мыхэм гупыкышхо ялэу зигъот маклэ-хэм, спортсменхэм, организа-циехэм адэлэпылэх. Непэ ти-сабийхэр ары мылькы зытеб-

Хьакурынэхьэблэ кьоджэ псэуплэм хэхьэх кьуаджэу Хьакурынэхьэблэ, кьутырхэу Хьапэклаемрэ Кировымрэ. Ахэм зэклэмкли нэбгырэ 4466-рэ ащэпсэу. Демографиём илофхэм язытет зыкьыфэбгъазэмэ, зи-дунай зыхьожьыгъэхэм нахьы кьэхьугъэхэм япчъагъэ мы ильэсым нэбгыри 5-клэ нахьыб.

гъэклодэнэу щытыр. Ахэр на-хьыбэу спортым пысшагъэхэ кьэси, ешъуаклохэр, бэджа-шлэхэр нахь маклэ хьуштых. Ныбжьыклэ политикэм ыльэны-кьоклэ инэу зишлогъэшхо кьы-тэкыгъэр Хьакурынэхьэблэ хэ-хьоныгъэхэр ышлынхэмклэ Фонд 2013-рэ ильэсым зэрэзэхэ-щагъэр ары. Ар зигукъэкыр ыкли ипащэр Сапый Вячеслав. Кьоджэдэсхэм ацлэклэ ащ «тхьауегъэпсэу» еломэ сшэ-игъу. Ащ хэлажьэх амал ыкли лэнатлэ зилэхэм анэмыкыу зы-шлогъэхэр зэклэ. Мы фондым ихьатырклэ Хьакурынэхьэблэ футбол ешлэплэ дэхэдэдэ щыт-шыгъ, ащ зэклэми инэу ты-рэгъушхо. Кьэлэцыкылухэр ащ лъэшэу щэгущыкылух, кьэнэфы-рэ пкыгъохэр зэрэдэдгъэуцау-гъэхэм ишлугъэклэ, чэщи мафи ямылэу мыш футбол щешлэх. Фондым зэнэкьокыухэр зэхи-щэхэу ыублагъ, кубокхэр кьэ-тэщэфыхышъ, теклоныгъэ кьы-дэзыхыгъэхэм ятэтых, кьэ-лэцыкылухэр ащ лъэшэу щэгу-шыкылух. Джаш фэдэу кьэшъуа-клохэр шагъэсэнхэу фондым ансамблэ зэхишагъ. Кьэлэцы-кылухэр зыгъасэрэм, пшынаом, пхьэкычаом аратырэ ахьщэр фондym афетлупшы. Тапэклэ мурадэу тилэхэм ащыц ныбжьы-клэхэр нахьыбэу мы фондym кьыхэхэгъэнхэр. Сыда плэмэ ахэми еплъыклэ нэфэшъхьаф-хэр, шлоигъоныгъэ горэхэр ялэх, ахэр кьыдэтлэтытэхэзэ ащ илоф-шлэн лъыдгъэклотэнэу тыфай.

Рэщыдэ кьызэрилуагъэмклэ, зэхэхьэхэр ренэу зэхашэх, ащ Шэуджэн районым ипащи кьы-рагъэблагъэ. Цыфхэм ягумэ-кыгъохэм, яшлоигъоныгъэхэм защагъэгъуазэ, яамал кьызэ-рихьэу гумэклыгъоу ялэхэр зэ-рэдагъэзыжьыштытхэм пылхы. Непэ кьоджэ псэуплэм ибюд-жет зэрэцыкылу лфхэр кьы-гъэхьылыу ары пашэм кьызэ-рилорэр. Ыпэклэ чыгу м пае атырэ бэджэнд уасэм ипро-цент 50-р кьоджэ псэуплэм кьыфаклоштыгъэ, адрэр Шэуджэн районым ибюджет ихьэщтыгъэ. Джы бюджетым фэгъэхьыгъэ унашор зызэблахьом, кьоджэ псэуплэм кьытефэрэ ахьщэр лахьыжы, районым ратыжьыгъ. Ащ кьыхэклэу амалэу ялэхэри нахь маклэ хьугъэх.

Мы уахьтэм зэшлуахынхэ фаеу зыуж итхэми кьоджэ псэуплэм ипащэ тащигъэгъозагъ. Ащ кьызэрилуагъэмклэ, Мамхы-гъэ уиклэу урам гупчэм укы-рыкло зыхьуклэ, кьэзыгъэнэ-фырэ пкыгъохэр «Адыгеяав-тодорым» афыпилагъэх. Ау Хьакурынэхьэблэ кьоджэ псэ-уплэм кьыхиубытэрэ урамхэр ащ хэхьагъэхэр, сыда плэмэ мы организациём епхыгъэхэу щытэп. Пашэм ишлогъэклэ, ар тэрэзэп, кьоджэ псэуплэхэр зэфэшъхьафых шьхьаеу, пол-номочиеу ялэр зэфэд. Арышъ, «Адыгеяавтодорым» зыраты-жын ямурадэу ищыкылагъэ тхылыхэр агъэпсых. Арэуштыгъэ зыхьуклэ, адрэ кьэнэгъэ гъо-

гухэри кьагъэнэфыштых. Гъэ-сэнэгыэм ыльэныкьоклэ гумэ-кыгъошхо ямылэу ары Рэщыдэ кьызэрилуагъэр. Хьакурынэ-хьэблэ дэт еджаплэм кьутыр-хэу Хьапэклаем ыкли Кировым ащыпсэурэ кьэлэцыкылухэр ав-тобусымклэ кьарашыхэзэ шы-рагъаджэх. Сыда плэмэ Хьа-пэклаем шагъэпсырэ еджаплэм ишын джыри аухыгъэгъоп, ащ кьэлэцыкылу ыгыпылэри дыхэт.

Культурэм ыльэныкьоклэ гу-мэкыгъохэр зэрэялэхэм ягугъуи кьышыгъ пашэм. Ащ тызэрэ-щигъэгъозагъэмклэ, Хьакурынэ-хьэблэ, кьутырхэу Хьапэклаем, Кировым культурэм иунэу адэтхэм язытет дэи, гъэцэ-клэжьынышхохэр ащыкылагъэх, фабэр кьакыуалэрэр. Рэщыдэ кьызэрэтилуагъэмклэ, гъэцэклэ-жьынхэр язышылэпэн фаер рай-оным культурэмклэ и Гъэло-рышлэп ары, ау ащ фэдэ амал ялэп. Арэу щытми, фабэр кьэ-зытырэ пкыгъохэр афычи-гъуэцонхэу культурэм илофы-шлэхэр ыгъэгугъагъэх.

Джаш фэдэу псыхьо нэп-кьмэ язытет зыфэдэми Рэ-щыдэ кьащыуцугъ. Ащ кьызэ-рилуагъэмклэ, блэкыгъэ ильэ-сым бжыхьэм псыр нэпкьмэ кьадэмыкыным пае ятлэ аты-ратэкьуагъ. Псыр кьызыкыклэ, Джыракьы дэжыклэ зы чыплэ горэм кьышдыкы, кьэхалъэм кьэлъадэ. Ар дагъэзыжьыным пае икыхьагъэклэ кьатыхьагъ, псыр кьакомэ, Фарзэ хэлъэ-дэжыныу агъэпсыгъ. Арышъ, ащклэ гумэклыгъо ямылэжьэу ары пашэм зэрилытэрэр.

— Хэгъэгъу зэошхом хэлэ-жыагъэу зы ветеран псаоу кьытфэнэжыгъ. Ар шьхьэклэ-фэныгъэшхо зыфэтшылэрэ Хьа-курынэ Налбий ары. Мэфэклэ лфхьабзэхэр зызэхатхэхэклэ ар кьятэгъэблагъэ, общественнэ лфхэм чанэу ахэлажьэ. Джаш фэдэу еджаплэм рагъэблэгъэ зэпыт, игукъэкыжьхэмклэ кьэ-лэцыкылухэм адэгъуащэ. Джы-ри бэрэ тилэнэу ащ тыфэлъало, — ело кьоджэ псэуплэм ипащэ.

Аульэ Рэщыдэ нэмык лъэ-ныкьохэм кьатегушылагъ, та-пэкли цыфхэм шылэклэ-псэуклэу ялэр нахьышлэ шыгыным фэшл пшъэрылэ шьхьалэу зыфагъэ-уцужыхэрэр зэрэзэшлуахьыштым ягугъу кьышыгъ.

КИАРЭ Фатим.

Сурэтым итыр: **Аульэ Рэ-щыдэ.**

Непэ кьоджэ псэуплэм мэкъу-мэщ фермер хьызмэтшлэплэ 49-рэ фэдиз ит. Ащ нэмыкыу предпринимательхэм япчъагъэ 128-рэ мэхьу.

плэмэ ащ ипроект закьо сомэ мин 400 фэдиз тэфэ, асфаль-тым ыуасэ хэмытэу. Ау гъо-гум иутыгъэ зыфэхьугъэхэр дгъэцэклэжьыгъэх, мыжбо гъо-гухэр тшыгъэх. Ащ нэмыкыу, урамыр кьэзыгъэнэфырэ пкы-гъохэр пытлагъэх, ащклэ гумэ-

фыкыгъэ трактор тедгъэуцау-гъэу, ыпклэ хэмылэу охьтэ гъэнэфагъэклэ унагъохэр кьы-кылухэхэзэ хэкыр луещы. Мыщ пае хабзэм ахьщэ кьызэри-мытлупшырэр тэрэзэп, сыда плэмэ хэклым идэщын ахьщэу пэлухьэрэр тэры зытырэр. Ар

ХЭБЗАКІТЭХЭР

Ятыжбын хбылэ

Хабзэм ахыщэ чыфэ кылыхыгъэу езымытыжышъухэрэм япчъагъэ хэхъо. Мэзэ зытлушым ащ шыщ лахь зымыгъэгъужыгъэхэм чыфэхэр къатефэх, къагъэгумэкыхэу рагъажьэ. Чыфэр птыжбын фае, ау зипсэуклэ кылыхыгъэу ахыщэр зыфимыгъэкъурэм сыда ышлэщтыр? Ащ иджэуап чыфхэм зыми кьарлорэп, кызырагъэгугъэнхи шылэгон.

Ау мэзаем и 16-м кыцшегъэжъагъэу псэуплэ, автомобиль, нэмыкл пкыгъо лъаплэхэр зыщэфынхэу фаехэм чыфэу аштэрэр зыфэдэщтыри, ащ банкым кыыхигъэхъошт ахыщэ пчъагъэри гъэнэфагъэ кэхъушт. Урысыем и Гупчэ банк кредитэу чыфхэм кьаритырэм ахыщэ тедзэу фэхъурэр кыыздиклэр кьэлъытэгъахэу кыыхиутыштых.

Нэмыклэу кьэплон хъумэ, кредитыр чыфым кыызэрэфеклушт пчъагъэр пэшлорыгъэшъэу зэригъэшлэушт. Ахэр зэклэ зэхэлъытагъэу ПСК-клэ (полная стоимость кредита) еджэх. Ащ хэхъэх ильэс кьэс кредиты

тым кыитехъорэ процентхэр, ахыщэр ыкли процентхэр зэраригъэхыхэрэм пае фэдэу банкым кыфыхэккырэ, нэмыкл лъэныкьохэри. Икыгъэ ильэсым ибэдзэогъу мазэ нэс ахэр шыпкъагъэ хэмылэу кьалъытэщтыгъэх, нэужым зэрагъэху мыхъушт ставкэр агъэнэфэгъагъ.

Аужырэ ильэсныкъом банкхэм ПСК-м атэхорэ пчъагъэм проценти 3 — 4 кыщагъэклагъ, ау ащ ишлогъэшхо кьэклуагъэу шытэп. Специалистхэмэ Гупчэ банкым иставкэ кыырымгыэхымэ, нэмыкл банкхэми кыызэрэщамыгъэклэщтыр кьало.

кыикъ 15 зыщытхэклэ, ыкыштых.

Урысые Федерацием транспортымклэ и Министертвэ ипащэу Максим Соколовым зэрилъытэрэмклэ, автобусхэр вокзалхэм ыкли станциехэм зэратетыхэрэ палъэм зэрэхагъэхъуагъэм ишлуагъэ кьэклошт. Джы вокзалхэм кьаклолэрэ чыфхэр гуэжъогъу хэтыжыштыхэп, автобусхэр зыщылуыкыхэрэ уахътэр

нахь гъэнэфагъэ хъушт, зы автобусым нахь цыфыбэ ыштэшъуштэп, ыужыклэ кьаклохэрэм арытысхъани шылэшт.

Ащ фэдэ хъумэ, пассажирхэм кьапагъохырэ фэлэ-фашлэхэм зыкьалэтынэу ело М. Соколовым. Зы уахътэм автобуситлу е шы кьэуцуплэхэм кьалухъащхэп, цыфхэри кыкклэ-кыкклорэ автобусым бачцэрэ ежэштхэп.

Фэе пстэуми ашышъуштэп

Цыфхэм агъэфедэрэ мебелир ахэм япсауныгъэклэ шынгъончъэу шытын фае. Ащ пае диванхэр, шкафхэр, нэмыкл пкыгъохэри кьэзышлэхэрэм сертификатхэр кьыдахынхэу унашъо афашыгъагъ.

Мэзаем иапэрэ мафэ кыцшегъэжъагъэу Евроазийскэ экономическэ союзым хэхъэрэ кьэралыгъохэм сертификат зимылэ мебелишлэхэм сабийхэм ыкли клэлэеджаклохэм агъэфедэрэ мебельхэр кьарагъэшлыжыштыхэп. Унагъохэм, офисхэм, лофшлалэхэм апае кьашлэхэрэм апае 2014-рэ ильэсым ибэдзэогъу мазэ нэс кьаратыгъагъэхэми клуачлэ ялэжыштыхэп.

Урысыем мебель кыдэзыгъэкырэ ыкли пхъэм псэуалэ хэзышлыкырэ промышленностымклэ и Ассоциацие ивице-президентэу Светлана Кржижановская кызыэри-лорэмклэ, мебелишлэхэм икьун уахътэ ялагъ ящы-клэгъэ тхылхэр агъэхъа-

зырынхэу, ахэр электрическэ, машлом, радиацием ыкли химием альэныкьоклэ шынгъончъэхэу шытхэмэ ауплэ-кунхэу. Ау химием ыльэныкьоклэ мебельхэр аушэтынхэ амалэу шылэр икьурэп. Тапэклэ шапхъэу шылагъэхэм джыри кьахэгъэхъуагъ. Хэгъэгум ахэр зыщыууплэклушъунэу ит лабораториехэр икьухэрэп. Хабзэхэр ыукьохэзэ мебель кьэзышлэхэрэм япчъагъэ хэхъо, ахэм техрегламентыр агъэцаклэрэп. Арышъ, С. Кржижановская кызыэрэшлэшлэрэмклэ, сертификат нэпцыхэр зэзыгъэгъотыгъэхэр кыыхэгъэщыгъэнхэ фае, шольырхэми лоф ащызышлэрэ лабораториехэм япчъагъэ хэмыгъэхъуагъэ хъуштэп.

Пыдзафэхэр лъаплэу кьытфеклуштых

Химическэ веществохэр зыгъэфедэхэзэ лоф зышлэрэ предприятиехэм япыдзафэхэр, тхылышлэм ыкли картонхэм ахэшлыкыгъэ пкыгъохэм ягъэклодын мэзаем иапэрэ мафэ кыцшегъэжъагъэу Федеральнэ квалификационнэ каталогым хагъэхъагъ.

Джы пыдзэфэ зэфэшхъаф 13 фэдизмэ ядэщынрэ ягъэклодынрэ афэгъэхыгъэ зэзэгъыныгъэ ахэр зыгъэцэклэщтым дэпшын фае.

Пыдзафэхэм лоф адэзышлэрэ компанием иди-ректорэу Андрей Якимчук ахэр зыщыбгъэклодынхэ фэе полигонхэр шольыр зэфэшхъаф-

хэм джыри зэрашамыгъэпсыгъэхэр, ащ лофыр кызыригъэхылыгъэрэ кылыуагъэх. Арышъ, пыдзафэхэр дэщыгъэнхэм ыкли гъэклодыгъэнхэм афэгъэхыгъэ шапхъэхэр джыри хъазырхэу зэрэщымылэхэм фэшл ахэм апыл лофхэр тызхэт ильэсым ибэдзэогъу мазэ нэс зэклахъагъэх.

Чыгу пыутхэр

Кьэралыгъом ишольыр зэфэшхъафхэм япашэхэм зыми ымыгъэфедэрэ чыгухэу ащыхъаулыгъэхэрэм япчъагъэ зыфэдизыр мэзаер имыкыгъэ Интернетым кьырагъэхъанэу шыт. Амылэжырэ ыкли шлуагъэ кьэзымытырэ чыгухэр мэкъумэщышлэхэм мылэаплэу кьызлэклагъэхъанхэ альэ-кышты.

Ащ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр я 245-рэ Федеральнэ законом икыгъэ ильэсым бэдзэогъум и 13-м фашыгъагъэх. 2011-рэ ильэсым ыгузэгъу нэс ащ фэдэ чыгу лахъхэр шольырхэм япашэхэм хыкумым ишлэ хэлъэу аубытыжынынхэ фитыгъэх.

Джаш фэдэ чыгухэу 2011-рэ ильэсым ибэдзэогъу мазэ иапэрэ мафэ нэс муниципалитетхэм яунае хъугъэхэри зигугъу кьэтшыгъэ уасэхэмклэ цыфхэм кьызлэклагъэхъанхэ альэ-кыштыгъ.

Джы мэкъумэщ чыгухэм афэгъэхыгъэ законом фашыгъэ зэхъоклыныгъэхэм гъэтхэпэм и 1-м кыцшегъэжъагъэу клуачлэ ялэ мэхъу. Ахэм кызыэралорэмклэ, чыгу лахь зилэу ильэсишым, е нахыбэм ехъурэ ар бэдждэндэу зымытыгъэхэм, е зымыщагъэхэм ащ ялоф хэмылыжыгъэу альэтышт. Бысым зимылэж чыгур зыгъэфедэ зышлогъохэм ар ащэфынэу е бэдждэндэу аштэнэу лъэлу тхылы зэрэхыплэщтыр шольыр кьулыкьоу мэкъумэщ хызмэтым пылыр ары.

Гъэшлэгъоныр ащ фэдэ чыгуу кычладзыжыгъэхэр кадастровэ уасэу ялэм ипроцент 15-м емыхъоу зэрэщэфын альэ-кыштыр ары. Бэдждэндэу аштэмэ, непэрэ уасэу атырэм изы процент ызышанэ нахь алахыштэп.

Джаш фэдэ чыгухэу 2011-рэ ильэсым ибэдзэогъу мазэ иапэрэ мафэ нэс муниципалитетхэм яунае хъугъэхэри зигугъу кьэтшыгъэ уасэхэмклэ цыфхэм кьызлэклагъэхъанхэ альэ-кыштыгъ.

«Чыгу шъхъарытлупшыбэ цыфхэм ащэфынэу е бэдждэндэу аштэнэу зыгугъэрэп, — ело МГУ-м экономикэмклэ ифакультет агроэкономикэмклэ икафедрэ ипащэу Сергей Киселевым. — Ар сэгъалорэр чыгу дэгъухэр зэклэ цыфхэм зэрагъэфедэхэрэр ары. Арышъ, «щэфаклохэр, чыгоу кызылэклагъахъэрэр дэйми, хъакъулахъэу ащ лъатырэм кьыхагъэхъоным ыкли бэдждэндэу аштагъэми, осэ гъэнэфагъэ кьыфашыным тещыныхъащтых».

Нахыбэрэ щытыштых

Автобусклэ зеклохэрэр бэрэ ащ кышчинэхэу кыыхэккы. Игъом автостанцием е автовокзалым кьемыкклолагъэхэкклэ арэп, водительхэр мэгузажъох. Автобусыр кьэуцугъо имыфэзэ ежъэжъэу мэхъу. Кьызыщыуцурэ чыплэм уштыгъэ уемыжагъэмэ, укышчинэн ылъэккышты.

Ахэм апае тыхэгъэгъу хэбзаклэ щаштагъ, ар мэзаем кыцшегъэжъагъэу цыфхэр автобусхэмклэ зыщэхэрэм агъэцэклэнэу

щыт. Автовокзалхэм ыкли автостанциехэм автобус цыкылухэр такыкы 10-м кыщымыклэу тэтынхэ фае, инхэр та-

МЭХЬОШ Руслъан

Есть, товарищ капитан!

Хьугъэ-шлагъ

«Узымыгъэлэшт Тхэм хэ-кыплэ кыпфегъоты» ало цыфмэ. Мы гушылэмэ ямэханэ ишыпкыплэ сэ сырихылаагъ мызэу, мытлоу сицлыклогъом.

Хэгъэгу зеошор клоштыгъэ. Тятэ ащ шылагъ, тэ унэ унае тимылэу фэтэрым тычлэсыгъ сянэрэ сэрэрэ. Тянэ колхоз шьофым лофышлэ клоути, сэ унэм сишыхагъэу сисыштыгъ е сянежъ сыкыфышинэщтыгъ. Армырми, тянэжъ сыкыгуныр сигуапэу кыыхэсхыштыгъ. Нэмыцхэр чылэм дафыжыгъэхэу дэгъоу кээсэлэжы «краснэхэр» дэсыгъэх, сыкызтегушылэшт уахтэм. Ильэс зыщыллэм ситыгъ. Кызэхэлыштыгъэри сымышлэу сэ «краснэмэ» дэгъоу сахэзагъэщтыгъ. Натхэо Кыадыр клэлэ лэахэозе рафыжыи аулы пэтыгъэу, ерагъэу алэклэжыгъагъэу, ащ кыыхэлэу хэгъэгум икыгъагъэу седжэгъагъ шхъай зэ...

А лъэханым сянэклэ сянежэу Шыпхукласэ нахъ сеубытылаагъэщтыгъ сянэ нахыи. Сыриапэрэ пхьорэлфти, сыриклэсэ дэдагъ, сэри ежъ зыхаслэхэрэ шылагъэп, луж сит зэпытэу, нэнэжъ лышыр кыслюежаеэ сыкыришэкыштыгъэ.

Тянэжъ ишагу хуау-пшау, хатэм шыши кыдиубытэу, чыплитлоу красноармейцхэр дэсыгъэх. Апэрэ купыр шагум куоу дэдзагъэу пкэу унэшхоу кулакыгъэхэу алуи алахыгъагъэу дэтыгъэм члэсыгъэх. Узбекигъэха, таджик-туркменыгъэха, сшлэрэп, кьопцлэ лъэпкхэу, язакъо зыхуклэ мыурысыбзэу зэрэгъушлэхэрэр, гу

зэрэлъыстэщтыгъэмклэ, шытыгъэх. Джыри слэзгъухэрэм фэдэу дэгъоу кээсэлэжырэр — пчыхъэ кээс бубнэм теохэмэ, орэд кьаломэ, кыдэшэожхэу джэгъушхохэр ашлыштыгъэх. Ахэм сяпллыныр сиклэсагъ. Дэгъоу сыгу кээкыжырэр — чэщ горэм сянежэрэ сэрэрэ тыгъолъыжыгъахэу (унэ лъхъэнчэжъ цыклогъу шагум укызыэрэдахэу джабгъумклэ шхъафэу шытыгъэм тэ тычлэсыгъ) шинелъ шыгъэу, винтовкэ клыхъэри иджабгъу блыпкэ едзэкыгъэу солдатыр кыхыи, плэм сыкыыхихи, унэшхоу зычлэсыгъэхэм сырихыагъ. Шлункыгъэ, солдатхэр бэ хуэхэу джэхашъом телхэу чыештыгъэх. Сизыхагъэм ыбзэклэ зыгорэ арилуи, дзыо горэ кыфагъэклотагъ. Ежъ ащ хьалыгъу буханкэ шлүцлэу кырихыгъэм, бзыгъэ кытыриупкли, шьоушыгъу кытыритэкъожыи кысцити, сыкыыхыжыи сигъэголыжыгъыгъ. Ыужклэ кызырэгъурылохыгъэмклэ, зэрелъхэ унэм часовоеу лутыгъэр арыгъэ. Сэ сясагъэу, кысэсэжыгъэхэу, пчыхъэ кээс тызэрэлъгъоу шытыгъэти, сыкуагъэп, зесыутэкыжыгъэп, бырсыр сшыгъэп. Тянэжъи кышлагъэми сшлагъэп. Ятлонэрэ купыр — ахэр бзылфыгъагъэх, мыдрэ, сэмэгубгъумклэ хатэм кыыхэкыштыгъэх. Чэщыр зыщырахыштыгъэр ащ сшлэрэп, ау прожекторхэу хатэм хэтыгъэхэм яфэлэ-фашлэхэр ахэм агъэцаклэщтыгъэу арыи тянэжъ кызырилотэжыштыгъэр. А дзэклэлы бзылфыгъэ купми сызэлэпахэу,

сыдадзыеу, сыкырадзыхыжэу салыгыныр яклэсагъ. Ахэм зэрэгъэххэзэ, мэтэжыи цыклогъу горэм кырахызэ, чэрэзыгъа, черешнагъа зыгорэхэр кызырэгъэсхыштыгъэхэр кээсэлэжыи.

Ащ фэдэу тянэжъ ишагу пэчынатлэу урамым адрабгъуклэ готыгъэ унэшхоу хабзэм Клэныбэ Хьаклмафэ ихыгъагъэу шытыгъэм изы натлэклэ тэ фэтэрэу тычлэсыгъ, адрэ натлэм гэгъэгъэгъэ унэшхом красноармейцхэр исыштыгъэхэти, ащ Алыгъклэ еджэхэу лъэшэу кыс-

фэшагъэу зыгорэ ахэтыгъ. Шьоушыгъу хьаджыгъэ маклэп ащи сигъэхыгъэр, кло красноармейцэмэ, кызырэгъэсхыштыгъэм «сын полка» зыфалотыгъэм фэдэу «довольствием» сыхагъэуцагъэм фэдагъ. Ау эклэми анахъ кысфэщэгъагъэр, чэзыу-чэзыоу шымытэу кыс-лэыклогъу зэпытэу — Шыпхукласи, ащ игуащэу Фатимэти, тянэ-шыпхури «братушкэклэ» заджэщтыгъэхэу урыс клэлэ шхъацыфыр арыгъэ, адрэ чылэ цыпэм кыкылызэ, шлухъафтынхэр зыдылыгъэхэу ащ пэпчъ. Кызырэгъэсхыштыгъэмклэ, ар зенитчикмэ ахэтыгъ ыкли джа топыщэу агъэфедэщтыгъэмэ апаклэмэ апагъэчэрагъоштыгъэ джэрэ щэлэклэшхом илэу шьоу, шьоушыгъу, чэрэз, мылэрысэ, сэшлэ, зыфэ-амал хуэрэр кысфыхыштыгъ. Ышыпхуи иклэлэ сыфигъадэклэ арэу кьарилоштыгъ аущтэу кызыкысфыштыгъэр.

Кьалотэжыштыгъ «краснэхэр» чылэм зыдэклэжыгъэ уж мээзэ заулэ тешлагъэу зыгорэм ащэхэзэ, тичылэ пэблагъэу кызыэхуэхэм, зыкьаригъэтиупши, чэщыгум кыдахыи сызэригъэлъэгъуи дэклэжыгъагъэу. Джауштыгъ ти-

ехэр чылэм дэсыфэхэклэ куцлэу сагъэшлыгъагъэр ары сшлэшлэ 1947-рэ гъэблэхом сыхимыубытэнымклэ зишлуагъэ кысэкылыгъэщтыр, мэкухэрэ бжыныфрэ щэхуу тымыгъоты зэхуым.

Ау анахъ гъэшлэгъонэу кысэхуыллэгъагъэр ары джынэс сыкызэкылауалэрэр.

Мафэ горэм сянежэрэ сэррэ кьэлэпчэжыи тыдэклэгъэу урамыр зэпэтплыхыгъэу тылутэ, «бобикклэ» тызаджэщтыгъэмэ афэдэ машинэ псынклэ горэ

кышэуцушъ, ащ офицерэу кыкылыгъэр сэлэгъу шагум дэхъан гухэлъ ил сшлэшлэу. Зэклэм шагум сыкыдэлъэдэжыи, ау етланэ зыкызыпэрысэгъазэшъ, кьэлэпчэжыи лэу кьеклурэм сишыгъэу, слъакъохэр пытэу чыгум хэслухэзэ сыкыпэгъо-кыи ыкли ыдэжъ сыкыссынклэ лъэбэкъу зытлу кьэнагъэу исагъэу ыпашъхъэ сыкыеуцошъ, дзэклэлэхэмэ ашлэу зэрэслэгъуштыгъэм фэдэкъабзэу слэджабгъу стхьаклэмэ дэжъ есэубытылэшъ, кызылосэпхыоты: «Есть, товарищ капитан!» сэлэ. «Честь» раломи ашыгъум сэ ащ сшлэщтыгъэп, сымми ашлэу слэгъуштыгъэр зэклэм сыгу кыдэчъайи клэсшыкыжыгъ...

Мо лыр зэрэхъ, зэрэгъэ-шлагъу, сызэрэдэдэжыи! Тянэжъ кызырэгъэсхыштыгъэмклэ, «тауштыгъэу сыкапитанми кышлагъ, хэт езыгъэшлагъэри честь арихыныр?» ылоты ыгъэшлагъоштыгъ. Капитаным ординарцэу кыгуыгъэм машинэм кырыригъэхэи, консерв кьэмлэнэ зытлурэ хьалыгъурэ тянэжъ кырыригъагъэх, «егъэх мы солдат чаны хуштым» ылуи.

Джащ кыщегъэжыгъэу арыклэ енагуагъо дзэклэлы сыхуымэ сшлоигъоу сыгу кызыхыгъагъэр. Профессиональнэ дзэклэлы сымыхуыгъэми, а сэнэхъатыр сыгу рыхыштыгъ, клэлэхэри илэс пчъагъэрэ сишыпкыгъэу фэгъэсагъэх дзэм кьулыккыур дэгъоу шахын алъэклэнэу, сывоенрукыгъ. Сьофичерыгъ ыкли капитаным сынэсыгъагъ — зытеслухъажыгъэм фэдагъ сызэрэхуштыр. Военрукхэмклэ тызэрэгъуохэу зышыхуэрэ горэм сышхызэ сысэмэркьэу кьахаслоу хуыгъэ:

— Цыфым ежъ зэримышлэжырэ кьэхуыллэрэп. «Есть, товарищ генерал!» сшлагъэмэ хуштыгъэба, «капитан» сшлэу пысыупкыгъэшъ, ащ сыкышыуцун фаеу хуыгъэ». Адрэхэри тхъэжэу шыштыгъэх «арышыпкы» алозэ.

Еж зыозгъэгъэпцлэштышъ!

Ильэситфым сыхъэгъагъ. Тянэ колхоз шьофым Пэкъэжъ зэрэдифыштыгъ, сшыпхуу нахыклэ ильэсищ джыри хуыгъагъэп. Щэ тилэным пае пчэн лъфагъэу ным Дубинкэм кыыщищэфыгъагъэр мафэ кээс згъэхуу фгъагъэ, шхъухагъэ горэ тигъунэгъумэ аримышлэным, мыклодыным пае. Сиакылы-гулытэ дэгъоу кыыхъэу ар зэрэсипшъэрылпыр, сыгу кьэонэуи сшлэщтыгъэп, укысэлъэлужыи нэуи шытыгъэп. Тифэтэр пэчынатлэу тимыжъо гъогушхо узэрэгъэпырыклэу Яблоневскэм ыльэныкыоклэ, шьофым уихъэщтыгъэ. Джа шьофым пчэнымрэ сэрэрэ тизакъоу нахыбэмклэ гъэмэфэ мэфэ клыхъэр щитыштыгъэ.

Мафэ горэм тянэжъ мыжъо гъогум кытеуцагъэу кьэдэжъ: — Къачъэ, кьэчъэжъ псынклэу, уятэ кьэкложыи.

Сэ сятэ зыкли слэгъугъагъэп, сыфзэщыгъ слонэу сшлэщтыгъэп, тянэ игумэклэ хылыгъэхэр дэзгошхэзэ писъмэ щэ-

нэбзхэу фронтым кыкылырэмэ тапаллэу, ахэр писъмэзехъэм кылысхынхэу сыгулэзэ сызэрэгъэпцлэштыгъэм нэмыкыклэ.

Пчэныр изакъоу шьофым кысынэмэ зыгорэм клоным сышыштыхъэу бэрэ зизгъэнагъ сыкымыкложь сшлоигъоу. Ау нэнэжъ ишыпкыгъэу кьаджэ зэхуым, сыкыэкложыгъ. Лъэгъуцым сыкызырэгъэхъэу саубыти тянэжэрэ тятэ ишъэгъуклэ заджэщтыгъэхэ Ошогунэкъо Цуцэу «Хьацыхъужьклэ» кысаджэщтыгъэмрэ, сыкуозэ лыгъэклэ сшхъэ лэныстэклэ ыупхуыгъ. Сызэхэкыхъагъэми, ар нахъ сшлэстэрыгъ сызэрэшыгъэм нахыи ыкли лъэшэу сыгу ябгъагъ тлуи, ау анахъ сыгу зэбгъагъэр сянежъ арыгъэ, сызэригъэпцлагъэм пае. «Къуи» сызэрэшыгъэр сигухэкышхуагъ.

Джары ащ ыуж зы куп тешлагъэу а шыклэ дэдэм тетэу

джыри тянэжъ кысаджэу мыжъо гъогум кызытеуцом, сыкыфэмыкложэу зыклэзгъэгъу-лэжыгъэр «еж ащ нахыбэрэ зыозгъэгъэпцлэштышъ» сыгуклэ зэсложызэ. «Пцыу-сым шыпкыгъэ закъоу ылуагъэр пцлы ашлэшыгъ» джары зыклэлэрэр.

Арэу шытми, зэпимыгъэу хэу гүлэ зэхуым, сызтелунклэжыи сыкыэкложэжыгъ, сысакыи, саубытын гухэлъ кысфырылэу гу зылыстэклэ, сакыилэклэхушъуыжышъуным сицыхъэ телъэу. Ау нэрылэгъу кьэхуыгъ мызэгъэгум сызэримыгъэпцлагъэр. Тяни, сшыпхуи унэм исыжыгъэхэп, «тыпэгъо-кы» алозэ Краснодар ыльэныкыоклэ мыжъо гъогум тетхэу цыфхэр маклохэти, сэри апэрэу а лъэныкыомклэ сежъагъ. Сыплэмэ, солдат горэ медальхэри ыбгъэ хэлъхэу, сшыпхуи ылыгъэу

агузэгъу итэу кьэклож. «Джары тятэр» зэсложыгъэ. Сэ зыкыспылыгъэп, сакыхууцун сэри сакыдэклэжыгъ.

«Бэрэ зэхэпхын нахыи зэ

плэгъумэ нахышлу» алоба, зигуыгъу бэрэ тшыгъэ тятэр кьэкложыгъэмэ, джы тилоф зыгорэ хуыжынштын» — сыгу кыыхагъ...

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Чыплэ мэханэ зилэ лофыгъохэр къоджэ псэуплэхэм афэгъэзэгъэнхэм ехылаагъ» зыфилоу иа 1-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2016-рэ илъэсым щылэ мазэм и 28-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу N 359-р зытетэу «Чыплэ мэханэ зилэ лофыгъохэр къоджэ псэуплэхэм афэгъэзэгъэнхэм ехылаагъ» зыфилоу 2014-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 18-м аштагъэм иа 1-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэнхэм, я 9-рэ пунктыр мыщ тетэу тхыгъэнхэм:

9) коммунальнэ пьдзэфэ пытэхэр къэуагъоигъэнхэмкӀэ ыкӀи луцыгъэнхэмкӀэ лофтхьабзэхэм ахэлэжъэнхэм;

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щыублагъэу мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

кӀ. МыекӀуапэ,
мэзаем и 3, 2016-рэ илъэс
N 501

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Чыплэ зыгъэлорышӀэжъыным ехылаагъ» зыфилоу иа 2-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2016-рэ илъэсым щылэ мазэм и 28-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Чыплэ зыгъэлорышӀэжъыным ехылаагъ» зыфилоу N 333-р зытетэу «2014-рэ илъэсым чъэпыогъум и 29-м аштагъэм иа 2-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэнхэм, я 2-рэ лахьым иа 3-рэ пункт кӀуачӀэ имыӀэжъэу лытӀэгъэнхэм.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щыублагъэу мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

кӀ. МыекӀуапэ,
мэзаем и 3, 2016-рэ илъэс
N 502

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Муниципальнэ районым (кӀэлэ коим) чыплэ администрациемкӀэ ипӀэцӀэ лӀуащтымкӀэ кандидатхэм пшӀэрылӀ тедзэу афашыхэрэм ыкӀи муниципальнэ районым (кӀэлэ коим) чыплэ администрациемкӀэ ипӀэцӀэ лӀуагъэхьагъэм дашырэ зӀзэгъыныгъэхэм кӀэралыгъо полномочиехэм япхыгъэхэм яхылаагъ» зыфилоу кӀуачӀэ имыӀэжъэу лытӀэгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2016-рэ илъэсым щылэ мазэм и 28-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Муниципальнэ районым (кӀэлэ коим) чыплэ администрациемкӀэ ипӀэцӀэ лӀуащтымкӀэ кандидатхэм пшӀэрылӀ тедзэу афашыхэрэм ыкӀи муниципальнэ районым (кӀэлэ коим) чыплэ администрациемкӀэ ипӀэцӀэ лӀуагъэхьагъэм дашырэ зӀзэгъыныгъэхэм кӀэралыгъо полномочиехэм япхыгъэхэм яхылаагъ» зыфилоу кӀуачӀэ имыӀэжъэу лытӀэгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу N 310-р зытетэу «Муниципальнэ районым (кӀэлэ коим) чыплэ администрациемкӀэ ипӀэцӀэ лӀуащтымкӀэ кандидатхэм пшӀэрылӀ тедзэу афашыхэрэм ыкӀи муниципальнэ районым (кӀэлэ коим) чыплэ администрациемкӀэ ипӀэцӀэ лӀуагъэхьагъэм дашырэ зӀзэгъыныгъэхэм кӀэралыгъо полномочиехэм япхыгъэхэм яхылаагъ» зыфилоу 2005-рэ илъэсым мӀылыфӀегъум и 21-м кӀыдӀкӀыгъэм кӀуачӀэ имыӀэжъэу лытӀэгъэнхэм.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щыублагъэу мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

кӀ. МыекӀуапэ,
мэзаем и 3, 2016-рэ илъэс
N 503

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ РеспубликэмкӀэ производствӀмрӀ агъӀэфедӀхэрӀмрӀ афӀхьурӀ пьдзафӀхэм яхылаагъ» зыфилоу иа зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2016-рэ илъэсым щылэ мазэм и 28-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ РеспубликэмкӀэ производствӀмрӀ агъӀэфедӀхэрӀмрӀ афӀхьурӀ пьдзафӀхэм яхылаагъ» зыфилоу иа зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ РеспубликэмкӀэ производствӀмрӀ агъӀэфедӀхэрӀмрӀ афӀхьурӀ пьдзафӀхэм яхылаагъ» зыфилоу N 136-р зытетэу 1999-рэ илъэсым бӀдзӀогъум и 19-м кӀыдӀкӀыгъэм мыщ фӀдӀ зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) я 3¹-рэ статья иа 2-рэ лахь:

а) иа 2-рэ пункт мыщ тетэу тхыгъэнхэм;

«2) Урысые Федерацием ихӀбзӀгъӀуцугъӀ тегъӀпсыхьагъӀу Адыгэ Республикэм ишӀпхъӀэ правовой актхэр штӀгъэнхэр, мыщ кыӀхеубытӀэ коммунальнӀэ пьдзӀфӀ пытӀэхэм зӀрадӀзекӀлоштхэмкӀэ региональнӀэ операторхэм лӀфшӀӀӀнӀу зӀшуахыштым епхыгъӀэ шапхъӀхэм ягъӀнӀфӀни;»;

б) я 3-рэ пунктыр мыщ тетэу тхыгъэнхэм;

«3) коммунальнӀэ пьдзӀфӀ пытӀэхэм зӀрадӀзекӀлоштхэмкӀэ республикӀэ программӀхэр зӀхӀгъӀуцогъӀнхэр, ухъыгъӀнхэр ыкӀи гъӀцӀӀкӀӀгъӀнхэр;»;

в) я 4-рэ пунктыр хэт гушӀӀӀхэм «лофтхьабзӀхэр агъӀцакӀӀхӀэ зыхьукӀӀ» зыфилоу иа ауж гушӀӀӀхэм «лофтшӀӀӀнӀу зӀшуахыштым епхыгъӀу» зыфилоу иа ауж гушӀӀӀхэм тхыгъӀнхэм;

г) я 5-рэ пунктыр хэт гушӀӀӀхэм «хъызмӀтӀзехъаным ыкӀи нӀмыкӀхэм» зыфилоу иа ауж гушӀӀӀхэм «е нӀмыкӀ лофтхьабзӀхэм» зыфилоу иа ауж гушӀӀӀхэм тхыгъӀнхэм;

д) я 6-рэ пунктыр хэт гушӀӀӀхэм «цыфхэм кӀэбарыр альпыгъӀӀэсыгъӀӀнхэр» зыфилоу иа ауж гушӀӀӀхэм «кӀэбарыр кыӀӀӀӀӀӀӀӀхэм альпыкӀӀнхэм» зыфилоу иа ауж гушӀӀӀхэм тхыгъӀнхэм;

е) мыщ фӀдӀ кӀӀуаӀкӀӀэ зилӀ я 6¹ — 6⁸-рэ пунктыр хэт хӀгъӀхъогъӀнхэм:

«6¹) юридическӀэ лицӀхэмрӀ унӀе предпринимательхэмрӀ хъызмӀт лӀфӀу зӀрахьӀӀрӀм епхыгъӀу пьдзафӀхэм ялыгъынкӀӀэ шӀпхъӀэ гъӀнӀфӀагъӀхэм адӀштӀу лофтхьабзӀхэр рахъухъанхэр;

6²) пьдзафӀхэр зӀрар кӀамыхьыӀнӀу шыгъӀнхэр, пьдзафӀхэр чыплӀэ гъӀнӀфӀагъӀхэм ашылыгъыгъӀнхэр, предпринимательствӀэ цыкӀлӀмрӀ гурытӀмрӀ яхъызмӀтзехъан кыӀхӀкӀӀу пьдзафӀхэр тыкӀӀӀӀӀӀӀӀхэр дунаим зӀрар фӀмыхъунхэм кыӀпкырыкӀынхэр;

6³) пьдзафӀхэм япхыгъӀэ республикӀэ кадастрӀр зӀхагъӀуцонхэр;

6⁴) Адыгэ Республикэм исоциальнӀэ экономикӀэ хӀхъоныгъӀкӀэ программӀу зӀхагъӀуцӀохэрӀм коммунальнӀэ пьдзӀфӀ пытӀэхэр нахъ макӀӀэ зӀрашӀыштхэр, чӀатӀӀжыӀнӀу щытхэм зӀрадӀзекӀлоштхэр кӀащыдӀӀытӀэгъӀнхэр;

6⁵) коммунальнӀэ пьдзӀфӀ пытӀэхэмкӀӀэ шапхъӀэ хэр гъӀнӀфӀагъӀнхэр;

6⁶) коммунальнӀэ пьдзӀфӀ пытӀэхэр угъоигъӀнхэмкӀӀэ, луцыгъӀнхэмкӀӀэ, зӀрар кӀамыхьыӀнӀу шыгъӀнхэмкӀӀэ лофтхьабзӀхэр зӀхӀгъӀнхэр;

6⁷) коммунальнӀэ пьдзӀфӀ пытӀэхэм яугъоин зӀрӀкӀлошт шыкӀӀр ухъыгъӀнхэр;

6⁸) регионхэм яоператорхэм ялофшӀӀӀн зӀрагъӀӀцӀӀӀӀӀтхэр гъӀуӀнӀфӀыгъӀнхэр;»;

2) я 6-рэ статья иа 1-рэ лахъ мыщ тетэу тхыгъӀнхэм:

«1. ПьдзӀфӀ пытӀэхэм япхыгъӀэ лофтхьабзӀхэмкӀӀэ кыӀыпкырыкӀыштхэр а лӀӀныкӀомкӀӀэ республикӀэм щызӀхагъӀуцӀорӀ программӀэ гъӀнӀфӀагъӀхэр ары.»;

3) я 7¹-рэ статья кӀуачӀэ имыӀӀжъӀу лытӀӀгъӀнхэм;

4) я 8-рэ статья кӀуачӀэ имыӀӀжъӀу лытӀӀгъӀнхэм.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кӀуачӀэ иӀэ зыхьурэр

ОфициальнӀу кызыхаутырӀ мафӀм щыублагъӀу мы Законом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и ЛышхъӀу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

кӀ. МыекӀуапэ,
мэзаем и 3, 2016-рэ илъэс
N 504

Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъу

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм изакон зауӀмӀ кӀуачӀэ ямыӀӀжъӀу лытӀӀгъӀнхэм ехылаагъ» зыфилоу N 480-р зытетӀу 2015-рэ илъэсым шӀӀӀӀӀгъум и 24-м кӀыдӀкӀыгъэм тегъӀпсыхьагъӀу Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет унашъо ешӀы:

1. Мы кыӀкӀӀӀыкӀлохэрӀм кӀуачӀэ ямыӀӀжъӀу лытӀӀгъӀнхэм:

1) Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъоу N 65-р зытетӀу «Цыфым ипсауныгъӀкӀэ щынагъоу щыт лӀфшӀӀӀӀӀхэм ащылажъӀхэрӀм мазӀ кӀӀэ ахъӀӀэ лӀпыӀӀгъур зӀраратырӀэ шыкӀӀм ехылаагъ» зыфилоу 2005-рэ илъэсым мӀылыфӀегъум и 25-м кӀыдӀкӀыгъэм (Адыгэ Республикэм ихӀбзӀгъӀуцугъӀ зӀхӀуагъӀгъӀхэр, 2005, N 4);

2) Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъоу N 74-р зытетӀу «Чернобыль АЭС-м кыӀышхъуагъӀ тхьамыкӀагъом кыӀхӀкӀӀу радиацием зӀрар зӀрихыгъӀхэм мазӀ кӀӀэ ахъӀӀэ лӀпыӀӀгъур зӀраратырӀэ шыкӀӀм ехылаагъ» зыфилоу 2008-рэ

ильӀэсым мӀылыфӀегъум и 24-м кӀыдӀкӀыгъэм (Адыгэ Республикэм ихӀбзӀгъӀуцугъӀ зӀхӀуагъӀгъӀхэр, 2008, N 4);

3) Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъоу N 77-р зытетӀу «ПроизводственнӀэ объединениеу «Маякым» кыӀышхъуагъӀ тхьамыкӀагъом кыӀхӀкӀӀу радиацием зӀрар зӀрихыгъӀхэм мазӀ кӀӀэ ахъӀӀэ лӀпыӀӀгъур зӀраратырӀэ шыкӀӀм ехылаагъ» зыфилоу 2009-рэ илъэсым мӀылыфӀегъум и 22-м кӀыдӀкӀыгъэм (Адыгэ Республикэм ихӀбзӀгъӀуцугъӀ зӀхӀуагъӀгъӀхэр, 2009, N 4);

4) Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъоу N 35-р зытетӀу «ПроизводственнӀэ объединениеу «Маякым» кыӀышхъуагъӀ тхьамыкӀагъом кыӀхӀкӀӀу радиацием зӀрар зӀрихыгъӀхэм мазӀ кӀӀэ ахъӀӀэ лӀпыӀӀгъур зӀраратырӀэ шыкӀӀм ехылаагъ» зыфилоу 2010-рэ илъэсым мӀылыфӀегъум и 24-м кӀыдӀкӀыгъэм (Адыгэ Республикэм ихӀбзӀгъӀуцугъӀ зӀхӀуагъӀгъӀхэр, 2010, N 2);

5) Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Каби-

нет иунашъоу N 183-р зытетӀу «Цыфым ипсауныгъӀкӀэ щынагъоу щыт лӀфшӀӀӀӀӀхэм ащылажъӀхэрӀм мазӀ кӀӀэ ахъӀӀэ лӀпыӀӀгъур зӀраратырӀэ шыкӀӀм ехылаагъ» зыфилоу 2010-рэ илъэсым чъӀӀыогъум и 9-м кӀыдӀкӀыгъэм (Адыгэ Республикэм ихӀбзӀгъӀуцугъӀ зӀхӀуагъӀгъӀхэр, 2010, N 10);

6) Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъоу N 200-р зытетӀу «Адыгэ Республикэм иминистрӀхэм я Кабинет иунашъоу зауӀмӀ зӀхъоклыныгъӀхэр афӀшыгъӀнхэм фӀгъӀхъыгъ» зыфилоу 2013-рэ илъэсым лӀныгъом и 9-м кӀыдӀкӀыгъэм (Адыгэ Республикэм ихӀбзӀгъӀуцугъӀ зӀхӀуагъӀгъӀхэр, 2013, N 9).

2. ЗаштӀрӀ мафӀм щыублагъӀу мы унашъом кӀуачӀэ иӀэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрӀу КЪУМПӀЫЛ Мурат

кӀ. МыекӀуапэ,
мэзаем и 2, 2016-рэ илъэс
N 12

Зэлыклохэрэм лъапсэр агъэбагъо

«Наш Кавказский меловой круг» зыфилорэ фестивалэу Мые-

Сурэтхэр зэхахьэм кыщытет-
хыгъэх.

Урысые Федерацием
хэутын Юфхэмклэ,
телерадиокхэтын-
хэмклэ ыкли зэлы-
лэсыклэ амалхэмклэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэоры-
шлэп, зэруахыа-
тыгъэ номеры
ПИ №ТУ23-00916

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кв. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи
пчъагъэр
5063
Индексхэр
52161
52162
Зак. 71

Хэутыным
узыцкІэтхэнэу шыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор
шъхьаІэр
Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм
иапэрэ гуадзэр

**МэщлІэкьо
Саид**

Редактор шъхьалэм
игуадзэр —
пшъэдэкъыжъ
зыхьырэ
секретарыр
Хьурмэ Хьусен

Ростов клоцтхэр тэшлэх

Пшъашъэхэм язэлуклэгъухэри
гъэшлэгъоныгъэх. Тиспортсменкэу
Дарья Иценкэм, кг 48-рэ, ты-
жын медалыр къыдихыгъ. На-

Тхьаркхохь Казбек, кг 81-
рэ, Краснодар краим фэбэнагь,
апэрэ чыпэр кыдихыгь. Мые-
кьуапэ шагъэсэгъэ тренерэу
А. Коноваловыр аш ипаш.

Ермэлхяаглэ тренер-кiлээгъя-
джэу loф шызышлэрэ Псэунэ
Муратэ ыгасэрэмэ ащышхэми
медальхэр кяхыыгэх.

Хагьэунэфыкыгьгъэ чыплэхэр кьыдэзыхыгъэхэр Урысыем иныб-жыкълэхэм яклэху зэнэкьокьоу гъэтхалэм и 2 — 5-м Ростов-на-Дону щыкощтым хэлэжьэщтых. Сурэтхэр зэнэкьокьум кьышы-тетхыгъэ.

Зичэзыу зэлүклэгъухэр

**Мыкыһопэ баскетбол командэу «Динамо-МГТУ-м»
изичэзыу зэҕүлэгүхэр тикхалэ шыкылоштых.**

Мэзаем и 11 — 12-м Адыгеим испортсменхэр Тобольскэ икомандэу «Нефтехимикым» дешэцтых. Зэнэкоькьухэр пчыхьэм сыхьа-
тыр 6-м авблэштых.

Суперлигэм ия 3-рэ куп «Динамо-МГТУ-м» апэрэ чыплэр щилыгь, медальхэм ишъыпкъэу афэбанэ.

Нэклүбгьор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЫЛЬ Нүрбый.

